

KÖKSAV Yayınları

Birleşik Devletler Çatısı Altında Ermeniler: Oluşumlar ve Faaliyetler

Yazar(lar): Emrah Büke

Ankara Ü, Dil ve Tarih-Coğrafya F, Kafkas Dilleri ve Kültürleri B, Ermeni Dili ve Kültürü AD Lisansüstü Öğrencisi.

Kaynak: *KÖK Araştırmalar KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt XII, Sayı 2 (Güz 2010), ss. 65-75

ISSN: 1302-292X

Yayıncı: KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV)

Baskı Tarihi: 2012

URL: <http://www.koksav.org.tr/arsiv/201012265.pdf>

KÖKSAV Arşivini kullanmış olmanız <http://www.koksav.org.tr/arsiv/bilgi/ilkeler.php>'deki KÖKSAV Yayınlarının Kullanım Şartları ve Sınırlamaları'nı kabul etmiş olduğunuzu göstermektedir. KÖKSAV Yayınlarının Kullanım Şartları ve Sınırlamaları'na göre, eğer kayıtlı değilseniz, derginin bütün bir sayısını indiremez, bir makalenin birden çok nüshasını çoğaltamazsınız. Ayrıca KÖKSAV Yayınlarının içeriği ticarî olarak değil, ancak kişisel olarak kullanılabilir.

Eserin daha çok kullanım hakkına sahip olmak için <http://www.koksav.org.tr/yayin/iletisim.php>'de bilgilerinize erişebileceğiniz yayıncı ile temas kurunuz.

KÖKSAV bağımsız, günlük siyasî konumu olmayan, gönüllü olarak hizmet veren vakıf statüsünde bir kurumdur; merkezine Türkiye ve Türk dünyasını alarak araştırmalarını ulusal ve uluslar arası sosyal, siyasî ve stratejik konulara yoğunlaştırır, araştırma ve incelemeler yapar ve yayar. KÖKSAV hakkında daha çok bilgi edinmek için, lütfen koksav@koksav.org.tr adresinden temas kurunuz.

KÖKSAV Yayınlarında ifade edilen bütün görüşler, değerlendirmeler ve varılan sonuçlar yalnızca yazar(lar)ına aittir.

© KÖKSAV 2012 Ankara

KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı
KÖKSAV . Ankara

<http://www.koksav.org.tr>

Birleşik Devletler Çatısı Altında Ermeniler: Oluşumlar ve Faaliyetler

Emrah Büke

Emrah BÜKE, “Birleşik Devletler Çatısı Altında Ermeniler: Oluşumlar ve Faaliyetler” *KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt XII, Sayı 1 (Bahar 2010), ss. 65-75.

“Ermeni Sorununun” en önemli kaynakları arasında yer alan dış unsurlar, sorunu zaman içerisinde farklı yönlere doğru kaydırmakta ve dolayısıyla mevcut sorun da farklı noktalara yönelerek asıl çıkış noktasından bir hayli uzağa taşınmaktadır. “Ermeni Sorununun” dış kaynaklara ulaşabilmesindeki en büyük etken ise Ermeni nüfusunun Ermenistan dışında diğer ülkelerde bir oluşum meydana getirmesi yani *diaspora* oluşturmalarıdır. Bu çalışmamızda Ermeniler tarafından Amerika Birleşik Devletleri sınırları içerisinde oluşturulan Ermeni Diasporası ve yine bu Diaspora tarafından desteklenerek faaliyetlerini devam ettiren Ermeni oluşumları değerlendirilmiştir. Çalışmamızda Diasporayla ilgili kısa bir tarihçe verilip Amerika Birleşik Devletlerinde faaliyet gösteren Ermeni oluşumları ayrıntılarıyla irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Diaspora, Amerika Birleşik Devletleri, Ermeni Sorunu, ABD Ermeni Kuruluşları

Emrah BÜKE, “Armenians Within The Borders Of United States Of America: Armenian Establishments And Activities”, *KÖK Journal of Social and Strategic Researches*, Vol. XII, Num. 1 (Spring 2010), pp. 65-75.

Remaining among the most substantial resources of “Armenian Question”, the foreign components digress that issue within some time, thereby leading away the original issue from the starting point. The most significant factor that leads this issue to the agenda of foreign countries is the accumulation of an Armenian Population outside the borders of Armenia that is the buildup of an Armenian Diaspora. In this paper, Armenian Diaspora within the borders of the United States of America as well as the Armenian establishments financially supported by the same Armenian Diaspora is discussed. A concise history of Armenian Diaspora is provided and the Armenian establishments operating in the United States of America is analyzed in detail.

Keywords: Diaspora, United States of America, Armenian, activity

1. Giriş

Osmanlı Devleti’nin 19. ve 20. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkileri yön değiştirmiş, Amerika Birleşik Devletleri, Osmanlı Devleti üzerinden ticaretin yanı sıra misyonerlik faaliyetleri de yürütmeye başlamıştır. Öncele-ri, “yani 1797’lerde, 1804’lerde, 1811’lerde ABD için Osmanlı Devleti ticari potansiyel iken, 1819’lardan itibaren ABD’nin Osmanlı Devleti’ne bakış açısı değişmiş, ticaretle girdikleri Osmanlı topraklarındaki ortamın müsaitliğini kavrayıp misyonerlik faaliyetlerini yürütebilecekleri yeni bir dönemi başlatmışlar-

dır.” (Kantarci 2011: 69) Bununla birlikte ticari faaliyetlerinde de hız kesmeyen Amerika Birleşik Devletleri, Ermenilerle iş birliği halinde tecimsel faaliyetler yapmaya başlamıştır. Söz konusu ticaretin hacmi genişledikçe ABD ile iş yapan Osmanlı Ermenilerinin sayısı da giderek artmıştır. (Kantarci 2011: 64) Aralarında ticarî sebeplerden dolayı sıkı bir ilişki kurulan ABD’li misyonerler Ermenileri Anadolu’nun en ücra köşelerine kadar gidip eğitmeyi amaçlamışlardır. Bu eğitimle birlikte yeni nesil Ermenilerde Amerika’ya yerleşme arzusu başlamıştır. Bir grup Ermeni genci 1840 yılından itibaren eğitim amaçlı Amerika’ya gitmiş ve orada yerleşmişlerdir. ” (İpek 1995: 260). Böylelikle Amerika Birleşik Devletleri’nde Anadolu menşeli Ermenilerin ilk oluşumları başlamıştır.

Amerika’ya göç edip yerleşen ikinci grup Ermeniler ise küçük tüccar olmuştur (İpek 1995: 260). Bu göçlerin yaşandığı esnada Anadolu’da yoksulluk varken Güney Amerika’da tarımsal yatırımlarda yükseliş görülmüş, Kuzey Amerika’da sanayileşme sonucu Amerika’daki tarlalarda ve fabrikalarda insan gücüne, büyük şehirlerde ise zanaatçı esnaf ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler Amerika’ya göçü teşvik etmiştir. “*Küçük işletmelerin, tüccarların ve köy halkının Amerika serüveni ise ilk olarak 1890’lı yıllarda görülmüştür. Bu göçmenler özellikle de misyoner çevrelerinin yoğun faaliyet alanlarına yerlerde ikame edilmiştir. İlk olarak bekârlar daha sonrasında ise evli olanlar ve bunların yakınları göç etmiştir.*” (İpek 1995:260).

Üçüncü grupta göç edenler arasında ise isyanlar sonucu “Anadolu’dan ayrılanlar olmuştur. 1890’larda yıllarda Anadolu’da ortaya çıkan başarısız isyan hareketleri sonucu Ermeni topluluklarının desteğini alamayan zengin kentli tüccarlar ve ihtilalci dernek üyeleri İran, Mısır, Avrupa ve özellikle de Amerika’ya göç etmek durumunda kalmıştır.” (İpek 1995:261) .

Bunların yanı sıra Ermenilerden, güvenlik kaygısıyla göç kararı alanlar da mevcuttur. Ayrıca mevcut belgelerden güvenlik konusunu suistimal ederek göç etmeye teşebbüs edildiği anlaşılmaktadır.¹

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız Ermeni göçü ve oluşan Diaspora, İpek tarafından da açıklandığı gibi genel olarak üç kısımdan oluşmaktadır. Çalışmamızın geri kalan bölümlerinde ise Ermenilerin Amerika Birleşik Devletleri’ndeki yerleşim alanlarını, kurdukları oluşumları, bu oluşumların Amerikan siyasetindeki yerlerini inceleyeceğiz.

¹ Ermeni İhtilal örgütleri amaçlarına ulaşabilmek için kendi halkına da cefa çektirmiştir. Zengin Ermenilerden para istemişler ve alamadıkları takdirde onları öldürmüşlerdir. Papaz Mampre Üsküdar’da, avukatlardan Haçık Topkapı’da, Dikran Karagözyan Galata köprüsü üstünde, tüccarlardan Apik Uncuyan Galata’da ve avukat Sebah Galata’da Havyar Hanı kapısında öldürülmüştür. Yurt dışına gidenleri de rahatsız etmişler ve para istedikleri Avrupa’da bulunan bir zengin Ermeni’den cevaben “ Ben, kendi paramla memleketin cellâdı olmak istemem” yanıtını almışlardır. Moskova’da Ermeni yetimhanesi idare eden Jamharyan ve Novorosisk’te yaşayan Bakalyan da bu nedenle öldürülmüştür. Aynı sebeplerle İzmir’de tüccar Balyozyan öldürülmüştür. Bu hareketlere kendi yandaşları dahi şikâyetle bulunsa ölüme mahkûm etmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Akter 2006.

Bu incelemede ABD-Ermeni ilişkilerini direkt olarak ele alan literatür yanında siber uzayın sağladığı imkan ve bilgilerden faydalanılmıştır. Böylece bu araştırma ile Türk dış siyasetinde çok önemli bir yere sahip olan ABD ve bu siyaseti derinden etkileyen “Ermeni Meselesi” ni etkileyen unsurlar ortaya konulmuştur.

2. Ermeni Yerleşkeleri

Yukarıda sayılan nedenlerle Amerika Birleşik Devletleri’ne göç eden Ermeniler, değişik eyalet ve şehirlerde bir araya gelerek belirli bir nüfus oluşturmuştur. Nüfusun yoğunluklarına göre yerleşim yerlerine dağılımı şöyledir.

“Bu popülasyonun dağılımı yoğunluk dağılımına göre Massachusetts’te (Boston, Springfield, Watertown, Wercenster, Whitinsville Laurenc, Lowell Haverhill), New York, New Jersey, Pennsylvania (New York City, Troy, Syracuse, Niagara Falls, Union City, Waterviel, Philadelphia), Rhode Island (Providence, Powtucket), Connecticut (New Britain, Hartford, Bridgeport), sıralandırılabilir ve Orta Amerika’da (Cleveland, Chicago, Granite City, Wankegan, Detroit, Pontiac, Rearborn, Racine), Batı eyaletlerinde ise (Fresno, Los Angeles, Oakland, Montebello, Valley, San Fransisco, Teksas ve Florida) Ermeniler daha küçük gruplar halinde yerleşik durumdadır. (Bunların dışında özellikle ekonomik nedenlerle ABD’ye göç eden Ermeniler genellikle Worcester’e yerleşmişlerdir.” (Uras 1976: LXI)

Bunların yanında çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde görülecektir ki; Amerika Birleşik Devletleri’nin daha pek çok eyaletinde Ermeniler yaşamaktadır.

3. Ermeni Oluşumları ve Faaliyetleri:

Amerika Birleşik Devletleri’nde bir araya gelen Ermeniler toplam nüfus içerisinde oluşturdukları mikro nüfus ile bazı birlikleri meydana getirmişlerdir. Bu birlikleri genel olarak okul mezunları kuruluşları, Ermeni çalışmaları ve araştırmaları merkezleri, sportif kuruluşlar, halkevleri, yurttaş kuruluşları, kültürel kuruluşlar şeklinde değerlendiren çalışmalar bulunmaktadır (Kantarıcı 2011: 116-134).

Bu çalışmada Ermeniler tarafından meydana getirilen oluşumlar konu ve faaliyetlerine göre gruplara ayrılacaktır.

3.1. Okullar ve Eğitim Kurumları

Mevcut oluşumlar içerisinde okullar ve eğitim kurumları önemli bir noktadadır. Bu okullar genel olarak okul öncesi, ilköğretim seviyesi, ortaokul ve lise seviyesinde gruplandırılmıştır.² Okulların genel amaçlarından birisi mezun olan

² A.G.B.U. Manukyan Demirciyan Okulu (California) bu tür okullardan biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: [http://www.agbumds.org/apps/pages/index.jsp?uREC_ID=61115&type=d\(10/02/2011\)](http://www.agbumds.org/apps/pages/index.jsp?uREC_ID=61115&type=d(10/02/2011))

öğrencileri çift dil bilen kişiler olarak okuldan mezun etmektedir.³ Bunun yanında, Ermeni tarihinin öğretilmesi, Soykırım Çalışmalarının gerçekleştirilmesi de bu okullarda edinilen amaçlar arasındadır.⁴ Diğer eğitim kurumlarına bakılacak olursa bunların arasında üniversitelerde kurulan araştırma merkezleri yer almaktadır.⁵ “Bu araştırma merkezlerinin temel kuruluş amaçları ve faaliyet konuları: (sözde) Ermeni soykırımı araştırmalarını akademik olarak yürütmeye çalışmak ve bunun için konferanslar, paneller gibi faaliyetleri hem organize etmek hem de maddi olarak desteklemektir. Bunların yanında, hem Ermenistan sınırlarında hem de Ermenistan dışındaki Ermeni kültür, tarih, dil, edebiyat gibi araştırmaları yürütmek ve Ermenilerin sosyo-politik ve ekonomik sorunlarını çözüme kavuşturmayı amaçlamaktadır. Kuruluşların faaliyetleri ise muhtelifdir.” (Kantarci 2011: 119). Bu okul ve eğitim kurumlarından bazıları Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo1: Okullar, eğitim merkezleri ve yerleşim alanları:

Okulun Adı	Bulunduğu yer
A.G.B.U. Manukyan – Demirciyan Okulu	California
Aziz Şehitler Ferahyan Lisesi	Encino, California
KZV Ermeni Okulu	San Francisco, California
Rose ve Alex Pilibos Ermeni Okulu	Los Angeles, California
California Eyalet Üniversitesi, Ermeni Araştırmaları Anabilim Dalı	Fresno
Aziz Stephen Ermeni İlkokulu	Watertown, Massachusetts
TCA Arşak Dikranyan Ermeni Okulu	Los Angeles

3.2. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar

Kâr amacı gütmeye oluşumlar, Ermeniler tarafından kurulan ve birçok organizasyonu bünyesinde barındıran varlıklardır. Bunların arasında sportif kuruluşlar, halkevleri, yurttaş kuruluşları yer almaktadır. Bu tür kuruluşlar genellikle Ermeni toplumunu bir arada tutmayı amaçlamaktadır (Kantarci 2011: 126). Yani sıra, bu tür kuruluşlar elde ettikleri nüfus yoğunluğunun baskısı ile sözde Ermeni Soykırımını hatırlatmaya ve Amerika Birleşik Devletleri’nde tanıtmaya yönelik çalışmalar da yapmaktadır. Örneğin,

³ Aziz Şehitler Ferahyan Lisesi bu okullardan bir tanesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz:

http://www.agbumds.org/apps/pages/index.jsp?uREC_ID=61115&type=d (10/02/2011)

⁴ KZV Ermeni Okulu Ermeni tarihinin ve kültürünün öğrencilere öğretildiği okullardan biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.kzv.org/about/about.htm> (10/02/2011)

⁵ Bu tür eğitim kurumları arasında California Eyalet Üniversitesinde kurulan Ermeni Araştırmaları ABD programı yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://armenianstudies.csufresno.edu/program.htm> (10/02/2011)

(1) *Peace of Art* (Türkçe adıyla Sanatın Barışı - Massachusetts) adıyla faaliyetlerine devam eden kuruluş, sözde Ermeni Soykırımını tanıtmak üzere çok defa resim sergileri düzenlemiş ve çok sayıda reklam panosunu yollara asmıştır.

⁶ Bu afişlerden bir tanesine şu şekilde örnek verebiliriz:

2010 yılında Peace of Art, Inc. tarafından kullanılan bir yol afişi. İngilizce metinde “*Evet, Biz soykırımı tanıyabiliriz.*” ifadesi yer almaktadır.

(2) Yine bu kuruluşa benzer şekilde kâr amacı gütmeyen faaliyet gösteren bir başka kuruluş ise *Zoryan Institute for Contemporary Armenian Documentations and Research* (Türkçe adıyla Çağdaş Ermeni Belgeleri ve Araştırmaları için Zoryan Enstitüsü - Arlington Massachusetts) oluşumdur.

Bu kuruluş 1982 yılında Massachusetts eyaletinde kurulmuştur. 1984 yılında ilk defa sözde “Ermeni Soykırımı” çalışmaları ile ilgili projelere sponsor olmuştur.⁷

(3) *Armenian Tree Project* (Türkçe adıyla Ermeni Ağacı Projesi - Watertown Massachusetts) ise Ermenistan’da ağaçsız kalmış ve tehditlere açık alanlarda çalışmalar sürdüren kâr amacı gütmeyen bir oluşumdur. Bu konuda istihdam çalışmaları da bulunmaktadır.⁸

(4) *Glendale – Ghapan Sister City Association* (Türkçe adıyla Glendale – Ghapan Kardeş Şehir Birliği – Glendale) Aralık 2001 tarihinde kurulmuş olup kültürel, eğitimsel ve ekonomik işbirliği üzerinde çalışmaktadır.⁹

3.3. Siyasî Oluşumlar

Amerika Birleşik Devletleri’nde özellikle sözde Ermeni Soykırımını Ameri-

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.peaceofart.org/> (11/08/2011)

⁷ <http://www.zoryaninstitute.org/AboutUs/AboutUs.html> (13/02/2011)

⁸ <http://www.armeniatree.org/whoware/employment.htm> (13/02/2011)

⁹ <http://www.glendale-ghapan.org/about/> (14/02/2011)

kan Senatosuna tanıtmak ve Türkiye ile bu yönde siyasi ilişkiler tesis edilmesini amaçlamak üzere çok sayıda siyasi örgüt Ermeniler tarafından kurulmuştur. Sözde Ermeni Soykırımının yanında günümüzde Ermenistan tarafından işgal altında bulunan Karabağ da yine bu tür oluşumların gündeminde ilk sıralarda yer almaktadır. Bu oluşumlardan bazılarını somut verilerle örnekleyelim:

Armenian Assembly of America (Türkçe adıyla Amerika Ermeni Asemblisi – Washington) Diaspora ile yoğun ilişkileri bulunup misyonunda (sözde) “Ermeni Soykırımın” tanıtılması bulunmaktadır. Amerika Ermeni Asemblisinin logosunda Ağrı Dağı görüntüsü mevcuttur.¹⁰

Görüntü: AAA Logosu

Armenian Council of America (Türkçe adıyla Amerika Ermeni Konseyi - Glendale, California) Ermeni haberleri ile ilişkili olarak öğrenciler, liderler, hukukçular ve siyasetçiler gibi kişilerle iletişim kurmaktadır. Aynı zamanda Karabağ konusuna da önem vermektedir. Tanıtım sayfalarında Ağrı Dağı görüntüsü yer almaktadır.¹¹

Ermenistan Büyükelçiliği (Washington) Ermenistan'ın Birleşik Devletler sınırlarındaki diplomatik misyonudur. Tanıtım sayfalarında Karabağ konusunda özel bir başlık bulunmakta ve burada Azerbaycan ile cumhurbaşkanlığı düzeyinde tesis edilen bir anlaşma görüntülenmektedir.¹²

Armenian Genocide Museum of America (Türkçe adıyla Amerika Ermeni Soykırımı Müzesi - Washington) Birleşik Devletlerde Amerikalı ve uluslararası ziyaretçilere (sözde) Ermeni Soykırımı ve devam etmekte olan sonuçları hakkında eğitim vermeye kendini adanmış bir kurumdur.¹³

Armenian Revolutionary Federation Shant Students Association (Türkçe adıyla Ermenistan Devrimci Federasyonu Öğrenci Derneği - Glendale, California) rolü Amerikan üniversitelerinde ve enstitülerinde eğitim görmekte olan Ermeni öğrencilerinin daha yüksek seviyede öğrenim görmeleri amacı ile bu öğrencilerde siyasi ve kültürel farkındalığın daha yüksek bir seviyeye getirilmesidir. Temel hedefi ise Ermeni Meselesine katkıda bulunmak için Ermeni Öğrenci Dernekleri ve Ermeni Öğrenci Örgütleri ile işbirliği içerisinde çalışmalar yapmaktır.

¹⁰ <http://www.aaainc.org/index.php?id=86> (18/02/2011)

¹¹ http://armeniancouncil.org/USA/?page_id=246 (19/02/2011)

¹² <http://www.armeniaemb.org/> (22/02/2011)

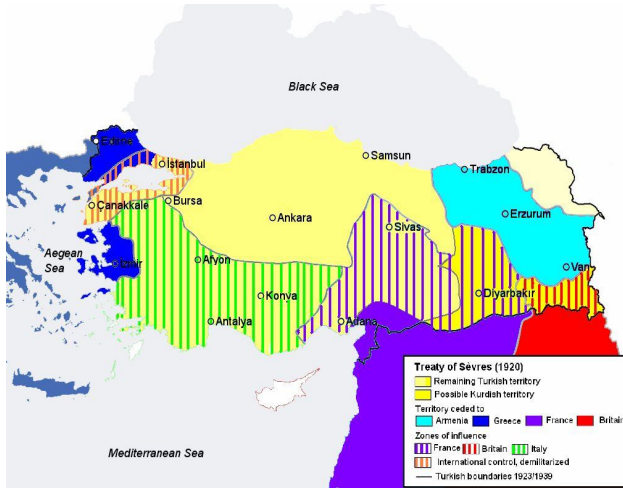
¹³ <http://www.armeniangenocidemuseum.org/> (07/02/2011)

Derneğin tanıtım sitesinde “Türklerin tarihi değiştirmelerinin sona ermesi ancak okul sistemi içerisinde Ermeni meselelerinin tekâmülü ile mümkündür.”¹⁴ ifadesi bulunmaktadır. Aynı zamanda aynı sitede Wilson tarafından Sevr Antlaşmasına göre tanımlanan Ermeni haritası da teşhir edilmektedir.

Ermenistan Devrimci Federasyonu Öğrenci Derneği internet sitesinde Ermeni Devrimci Federasyonunun (İngilizce adı: Armenian Revolutionary Federation) kuruluş amaçları şu şekilde tarif edilmektedir:

- Serbest, bağımsız ve birleşik bir Ermenistan'ın kurulması,
- Ermenistan'ın demokratik ve bağımsız sosyalist bir cumhuriyet olması,
- Birleşik Ermenistan sınırları Nahçıvan ve Karabağ'ın yanı sıra Sevr Antlaşması ile Ermenistan'a taltif edilen bölgeleri de kapsamalır,
- Dağılmış kitleleri dâhil olmak üzere Ermeni halkı bağımsız Ermenistan sınırlarında bir araya gelmelidir.
- Ermeni halkına karşı hâlâ cezalandırılmamış olan soykırım suçu kınanmalı ve işgal edilen bölgelerin geri verilmesi sağlanmalı ve Ermeni halkının kayıpları adil biçimde telafi ve tazmin edilmelidir.

Ermenistan Cumhuriyeti'nin temel yasası evrensel, eşit, doğrudan, gizli ve oransal temsil ile seçilen anayasal Ermenistan meclisi tarafından karara bağlanır.¹⁵

Sevr Antlaşmasına göre Türkiye haritası

¹⁴ <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:RJTduueUt-cJ:www.arfshant.org/+ARF+Shant+Students+Association&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=uk&source=www.google.co.uk> (07/02/2011)

¹⁵ <http://www.glendale-ghapan.org/about/> (07/02/2011)

